

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ПОЛЬЩА — УКРАЇНА. НА ШЛЯХУ ДО ДОБРОСУСІДСТВА»

Один із найбільших за останні роки наукових польсько-українських форумів відбувся 24—26 травня 2023 р. у Вроцлаві. Співorganizаторами стали Вроцлавський університет, Національний заклад ім. Оссолінських, Національний університет «Львівська політехніка» та вроцлавська філія Союзу українців у Польщі. Партнерами конференції виступили центр східноєвропейських досліджень Варшавського університету та Фундація Українського католицького університету в Польщі з осередком у Вроцлаві. Захід проходив під почесним патронатом президента міста. Спершу він планувався на травень 2022 р., але через широкомасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну був відтермінований на рік. Оргкомітет очолив відомий дослідник новітньої історії України й Польщі, а також польсько-українських взаємин габіліт. д-р, проф. Гжегож Грицюк, секретарем виступила докторка Магдалена Гібець. Учасники конференції працювали у восьми тематичних секціях (панелях) на базі Національного закладу ім. Оссолінських, а також мали змогу відвідати інші наукові заходи.

Відкриттю конференції передувала дискусія «Навколо польсько-українського порозуміння 1920 р.», яка відбулася 24 травня. Захід модерувала професорка Оля Гнатюк, котра репрезентувала Національний університет «Кієво-Могилянська академія» та Варшавський університет. Координатором разом із нею виступив габіліт. д-р, проф. Пьотр Ціхорацький із Вроцлавського університету. Варто зазначити, що професорка О. Гнатюк є також секретаркою Комісії для дослідження польсько-українських взаємин 1917—1921 рр., створеної 2018 р. на базі центру східноєвропейських досліджень Варшавського університету та «Кієво-Могилянської академії». Участь у дискусії взяли члени зазначеної міждержавної структури: габіліт. д-р, проф. *Маріуш Коженювський* (Університет

Цитування: Разираєв О. Міжнародна наукова конференція «Польща — Україна. На шляху до добросусідства» (24—26 маја 2023). *Український історичний журнал*. 2023. № 5 (572). С. 251—255.

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ISSN 0130-5247. Український історичний журнал. 2023. № 5 (572)

ім. Марії Кюрі-Склодовської), д-р, доц. *Олег Павлишин* (Львівський національний університет ім. І. Франка), габіліт. д-р, проф. *Ян Пісулінський* (Жешувський університет), д-р іст. наук, проф. *Владислав Верстюк* (Інститут історії України НАН України), а також господар конференції проф. *Іжегож Грицюк* (Вроцлавський університет). На початку зустрічі проф. *Я. Пісулінський* розповів присутнім про реалізовані видавничі проекти комісії, окреслив її плани на майбутнє. Учасники дискусії порушили питання міжнародної ситуації навколо союзу Петлюри — Пілсудського, неоднозначної оцінки його українськими та польськими сучасниками, згадували про радянську практику і пропаганду, висвітлення цього міждержавного договору в історіографії. Проф. *В. Верстюк* зазначив, що за польсько-українським порозумінням 1920 р. стояла «спільна праця, спільний дух, спільне протистояння ворогу» й наголосив на важливості зробити правильні висновки з тих подій сьогодні. Під час дискусії вчений неодноразово проводив паралелі з сучасною російсько-українською війною, а також акцентував увагу на важливості поглиблення співпраці між Україною та Польщею в наші дні.

25 травня відбулося врочисте відкриття конференції. Цього дня її робота тривала у чотирьох секціях. Першу — «Довге ХІХ століття» — модерував проф. *Г. Грицюк*. Її учасниками стали українські дослідники, котрі репрезентували різні освітні та наукові установи Львова. Д-р, доц. *Мар'ян Мудрий* зі Львівського національного університету ім. І. Франка висвітлив постать уродженця Лемківщини, судді, засновника товариства «Руська бесіда», парламентаря Галицького крайового сейму *Ю. Лаврівського*, наголосивши на значному впливі його на Львів та Галичину ХІХ ст., а також ролі в пошуках польсько-українського компромісу в той час. Питання польсько-української згоди в галицькій політиці кінця ХІХ — початку ХХ ст. стало предметом виступу докторки *Олени Аркуші*, яка репрезентувала Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Наступні дві доповіді торкалися питань культурно-освітнього життя українців на початку ХХ ст. Доц. *О. Павлишин* проаналізував театральне та музичне життя товариства «Українська громада у Варшаві» (1909—1914 рр.), а д-р *Іван Хома* з Національного університету «Львівська політехніка» висвітлив стан забезпечення навчального процесу в Українській академічній гімназії у Львові українськомовною літературою на початку ХХ ст. Зазначена освітня установа постала 1784 р., однак українську мову викладання тут було запроваджено лише в 1874 р. стараннями згаданого вище *Ю. Лаврівського*.

Другою секцією — «Навколо змагань за незалежність у 1917—1923 рр.» — керував проф. *П. Ціхорацький*. Її учасники порушили різні суспільно-політичні, економічні та військові аспекти польсько-українських взаємин. Відомий дослідник суспільно-культурної діяльності поляків у Києві 1905—1920 рр. проф. *М. Коженювський* висвітлив питання ставлення польських демократів до незалежницьких прагнень українців у 1917—1920 рр. Проф. *Я. Пісулінський* детально проаналізував польсько-український торговельний договір від жовтня 1919 р., зазначивши, що він був вигідний обом сторонам, однак усе ж не був повною мірою реалізований. Проблему асиметрії польської та україн-

ської історичної нарації про події 1918—1923 рр. порушила секретарка Комісії для дослідження польсько-українських взаємин 1917—1921 рр. професорка *О. Гнатюк*, звернувши головну увагу на події польсько-української війни та пам'ять про неї. Габіліт д-р, проф. *Мирослав Шуміло* (Університет ім. Марії Кюрі-Скłodовської) звернувся до питання польсько-українського порозуміння на Східній Галичині 1920 р. в контексті реакції галицьких політиків на Варшавський договір. Магістерка *Мілана Срібняк* з Інституту всесвітньої історії НАН України представила результати спільного дослідження з д-ром іст. наук, проф. *Ігорем Срібняком* щодо діяльності Української військової ліквідаційної комісії в Польщі наприкінці 1920—1921 рр. у світлі матеріалів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, відзначивши велику допомогову роботу цієї структури інтернованим воякам УНР. Завершила роботу другої секції ґрунтовна доповідь д-ра, доц. *Андрія Руккаса* з Київського національного університету ім. Т. Шевченка, присвячена створенню та участі в бойових діях на боці УНР Польського добровольчого відділу полковника Валерія Славека в 1920 р. Цей підрозділ, який складався з поляків, що походили з України, був важливим символом польсько-українського братерства по зброї.

У секції «Друга Річпосполита» модерувала докторка *М. Гібець* із Вроцлавського університету. Першу доповідь виголосив д-р іст. наук, проф. *Олександр Зайцев* з Українського католицького університету у Львові. Він порушив питання спроб польсько-українського порозуміння у стінах парламенту міжвоєнної Польщі й намагався відповісти на питання, чому ці спроби не вдалися. Міркування доповідача головно ґрунтувалися на його новій монографії «Українці у сеймі та сенаті Польщі (1922—1939)» (Львів, 2022 р.). Габіліт. д-р, проф. *Мацей Маршал* репрезентував Вроцлавський університет й у своїй доповіді торкнувся персоналій, які в різний спосіб виступили речниками польсько-українського порозуміння, зокрема Т. Голувки, О. Бохенського, А. Василевського, В. Бончковського, С. Лося, П. Дуніна-Борковського та ін. Темою виступу д-ра *Павела Лібери*, який представляв Польську академію наук й Інститут національної пам'яті, став аналіз польського часопису «*Biuletyn Polsko-Ukraiński*» в контексті прометеївського руху. Завершив секційне засідання габіліт. д-р, проф. *Ян Кенсік* із Вроцлавського університету. У своєму виступі він порушив питання руйнування православних храмів на Холмщині та Південному Підляшші в 1938 р., що серйозно загострило польсько-українські стосунки напередодні Другої світової війни.

Четверта секція — «Волинь у міжвоєнний період» — працювала під керівництвом проф. *Я. Кенсіка*. Перші дві доповіді виголосили д-р, проф. *Микола Кучерета*, котрий поділився власними роздумами з приводу контроверсійної постаті знаного волинського воеводи Г. Юзевського, спробувавши оцінити його роль як речника польсько-українського порозуміння, та д-р іст. наук, доц. *Олег Разиграєв* із Волинського національного університету ім. Лесі Українки в Луцьку, який висвітлив маловідоме питання культурно-освітнього життя в пенітенціарних установах Волині та Східної Галичини між двома світовими війнами. Проф. *П. Цихорайський* здійснив спробу аналізу та оцінки політики польської держави на Волині в кінці 1930-х рр. у контексті постаті воеводи А. Гауке-Новака.

Третій та завершальний день конференції розпочався з роботи п'ятої секції — «Шкільництво та суспільство» — за головування габіліт. д-ра, проф. Кароля Саноції. Перші дві доповіді торкалися питання шкільництва. Зокрема габіліт. докторка, професорка *Барбара Гетьманська* з Вроцлавського університету порушила питання українського шкільництва в Польській Народній Республіці. Доповідачка прагнула відповісти на питання, чим воно було: елементом пропаганди чи дозволом комуністів на формування власної ідентичності? Темою виступу габіліт. д-ра, проф. *Влодзімежа Менджецького* з Польської академії наук стала школа і шкільні підручники в контексті польсько-українського діалогу. Наступні дві доповіді у цій секції торкалися питань суспільства, зокрема проф. *Г. Грицюк* із Вроцлавського університету наблизив учасникам конференції малознану проблему мішаних шлюбів на Східній Галичині в першій половині ХХ ст., а його колега з цього ж вишу габіліт. д-р, проф. *Ярослав Сирник* у своїй доповіді акцентував увагу на ролі громадян Польщі української національності у формуванні сучасних польсько-українських взаємин.

Доповідачі шостої секції — «Науковий та інституціональний діалог» (модератор габіліт. д-р, проф. *Г. Грицюк*) — здебільшого сконцентрували свою увагу на практичній площині пошуку польсько-українського порозуміння через функціонування різнопланових установ та спільних дослідницьких ініціатив, а також спробували оцінити результати такої роботи. У своєму досить емоційному виступі габіліт. д-р, проф. *Вальдемар Резмер* з Університету ім. Миколая Коперника в Торуні спробував підсумувати три останні десятиліття польсько-українського діалогу, а також окреслити його подальші перспективи. Основну увагу доповідач звернув на досвід спільного вивчення подій Другої світової війни, давши йому власну, неоднозначну оцінку, яка згодом викликала жваву дискусію. Українську перспективу бачення підсумків українсько-польського історичного діалогу 2019—2022 рр. у контексті сучасної геополітичної ситуації висловив д-р іст. наук, проф. *Ігор Ільюшин*, який репрезентував Національну академію керівних кадрів культури і мистецтв (Київ). Український дослідник, як і його польський колега *В. Резмер*, сконцентрував головну увагу на подіях Другої світової в історичних та політичних дискусіях. Багаторічний учасник українсько-польського історичного діалогу д-р іст. наук, проф. *Леонід Зашкільняк* зі Львівського національного університету ім. І. Франка у своїй доповіді порушив складне теоретичне питання про (не)реальність спільної історії, зазначивши, що в історії взаємин українців та поляків є багато як позитивних, так і конфліктних моментів, що донині залишаються у суспільній пам'яті певними стереотипами. Наступні три доповіді було присвячено практичному досвіду окремих інституцій у розвитку й поглибленні польсько-українського діалогу. Зокрема габіліт. д-р, проф. *Роман Дрозд* із Поморського університету у Слупську представив історичний контекст діяльності Союзу українців у Польщі у процесі польсько-українського діалогу. Докторка *Вікторія Маліцька* з Національного закладу ім. Оссолінських висвітлила діяльність вищезазначеної установи з українськими інституціями Львова, а габіліт. д-р, проф. *Адам Останек*

із Військової технічної академії у Варшаві звернувся до успішного практичного досвіду спільного вивчення історії Івано-Франківська впродовж останніх років.

Роботу сьомої секції — «В еміграційних колах» — модерував Ростислав Жерелік із Вроцлавського університету. Першу доповідь, присвячену петлюрівській еміграції в міжвоєнній Польщі, представив д-р іст. наук, проф. *Володимир Комар* із Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, звернувши особливу увагу на теорію та практику концепції прометеїзму. Габіліт. д-р, проф. *Анджей Земба* репрезентував Ягеллонський університет й у своїй доповіді висвітлив контакти українців та поляків на теренах Америки, Західної Європи у ХХ ст. Постагі відомого українського публіциста й науковця, спеціаліста з історії Центральної і Східної Європи Богдана Осадчука присвячувався виступ д-ра іст. наук, проф. *Юрія Шаповала* з НАН України.

Остання, восьма секція, що її модерувала докторка Вікторія Маліцька, мала назву «Навколо війни в Україні». Розпочав її роботу габіліт. д-р, проф. *Міхал Климецький* з Університету ім. Миколая Коперника в Торуні, який представив основні тези своєї доповіді «Війна в Україні або війна за Україну 2014—2022: Наративи Брюсселя та Варшави», де проаналізував розвиток «українського питання» у сфері геополітики. Докторка іст. наук *Ольга Морозова* з Ягеллонського університету висвітлила розвиток польсько-українських наукових взаємин у контексті російсько-української війни. Підсумував роботу секції виступ проф. *В. Верстюка*, в якому доповідач спробував виявити коріння сучасного російського націоналізму.

Завершила конференцію презентація книжки «Бог не покинув Україну: Архієпископ Святослав Шевчук у розмові з Кшиштофом Томасіком» (2023 р.) за участі глави Української греко-католицької церкви Святослава Шевчука, співавтора книги журналіста Католицької інформаційної агенції Кшиштофа Томасіка, ректора УКУ проф. о. Богдана Праха та докторки Вікторії Маліцької. Модерував захід д-р Олег Турій, проректор УКУ й директор інституту історії церкви цього ж вишу.

Видання матеріалів конференції організатори запланували на наступний рік, однак уже сьогодні кожен охочий може переглянути запис відеотрансляцій усіх заходів на офіційному ютуб-каналі історичного інституту Вроцлавського університету.

Безперечно, масштабний науковий захід став важливою віхою в розвитку сучасного українсько-польського історичного діалогу, засвідчив появу нових векторів у дослідженні спільного минулого українців і поляків, а його результати, попри низку дискусійних моментів, дозволяють оптимістично оцінити перспективу взаємин наших держав у майбутньому.

Надійшла / Recieved 13.06.2023

Олег РАЗИГРАЄВ

Волинський національний університет ім. Лесі Українки (Луцьк, Україна)

Oleh RAZYHRAJEV

Lesya Ukrainka Volyn National University (Lutsk, Ukraine)